

ORGANISASJONEN

VOKSNE FOR BARN

>>>>>

**HVEM KAN
HJELPE
JESPER?**

VEILEDER

www.hvemkanhjelpesper.no

VOKSNE FOR BARN er organisasjonen for deg som er opptatt av barn og unges oppvekstmiljø og psykiske helse!

Et bredt nettverk av fagpersoner, foreldre og unge mennesker med erfaring fra psykisk helsefeltet gjør oss til en kunnskapsformidler med bredde og dybde.

Vi trenger flere engasjerte medlemmer

– meld deg inn på **www.vfb.no**!

AKTUELLE HEFTER FRA VOKSNE FOR BARN:

- **Hvordan hjelper jeg barnet mitt?**

Hefte beregnet på foreldre med psykiske problemer.

(Voksne for Barn/Tytti Solantaus 2006)

- **Rusavhengig og forelder.**

Hefte beregnet på rusavhengige foreldre.

(Voksne for Barn/John Roald Pettersen 2007)

- **Når mamma eller pappa ruser seg.**

Hefte beregnet på barn 8-12 år.

(Voksne for Barn/John Roald Pettersen 2007)

Bestilles i nettbutikken på www.vfb.no

HVEM KAN HJELPE JESPER? VEILEDER

Utgitt av Voksne for Barn, 2010 © Voksne for Barn

Tekst: John Roald Pettersen

Illustrasjoner & layout: EN KORT & EN LANG

www.enkortogenlang.no

Trykkeri: Gamlebyen Grafiske

GRAFISK FORMGIVING & PROFILERING • TRYKKSAKER	ILLUSTRASJON • ANIMASJON • EMBALLASJE • WEB	
	EN KORT & EN LANG	
ARNE STANGEBYES GATE NR. 11 • 1607 FREDRIKSTAD	ORG.NR. 993 941 867 MVA • www.enkortogenlang.no	

INNHold

S.2 HVEM ER JESPER?

- Signaler hos barna
- Identifisering

S.6 GRUNN TIL BEKYMNING?

- Fra bekymring til handling

S.8 HVORDAN SNAKKE MED JESPER?

- Gode råd for en god prat
- Åpne og lukkede spørsmål
- Huskeliste for målrettede samtaler med barn

S.11 HVEM KAN HJELPE JESPER?

- Hvem skal hjelpe Jesper?
- Tre alternative framangsmåter
- Hva kan barnevernet gjøre?

S.16 HVORDAN SNAKKE MED FORELDRENE?

- Den nødvendige samtalen
- Når rusede foreldre kommer for å hente barnet

S.19 HJELPEMIDLER

- Tiltaksplan
- Melding til barnevernet

Nyttige nettsteder:

www.vfb.no

www.barnogunge.no

www.morild.no

www.borgestadklinikken.no

www.rustiltak.no

www.800trygg.no

HVEM ER JESPER?

Jesper – barnet som lever med en rusavhengig forelder – kan være hvem som helst. Det finnes langt flere "Jespere" enn de barna som kommer fra et åpenbart rusbelastet hjem, med mange ytre og synlige tegn på rusmisbruk og vanskjøtsel.

Gjelder mange barn

Det finnes ikke sikre tall på hvor mange barn i Norge som vokser opp med foreldre som misbruker alkohol eller andre rusmidler. Tidligere anslag har vært mellom 160 000 og 230 000 barn. I en rapport fra SIRUS (Statens institutt for rusmiddelforskning) fra desember 2009 anslås det at om lag 50.000-150.000 barn bor sammen med personer med risikofylt alkoholforbruk. Tar vi med alle former for rusmidler vil tallet være høyere.

Hva er misbruk?

Fagsjef Frid Hansen ved Borgestadklinikken definerer rusmisbruk slik:

Det foreligger et rusmisbruk når bruken av rusmidler virker forstyrrende inn på de oppgaver og funksjoner som skal ivaretas av familien.

Dette gjelder også når rusmiddelbruket belaster og forstyrrer de følelsesmessige relasjonene i familien.

Signaler hos barna

Signaler på at barn lever med rusavhengige foreldre eller andre omsorgspersoner vil være ulike fra barn til barn, og vil variere med alder.

Dette er eksempler på signaler som barn kan gi:

- Tristhet, mangel på mimikk, konsentrasjonsproblemer.
- Motorisk uro, angst, ufrivillig vannlating og avføring (hos de minste barna).
- Problemer med venner og sosial tilhørighet, følelsesmessig ustabil, ekstremt pliktoppfyllende.
- Manglende matpakker, klær, gymtøy. Dårlige eller skitne klær. Manglende tilbakemeldinger fra foreldre på meldinger hjem, skoleoppgaver og lignende. Høyt fravær, manglende hjemmearbeid.
- Konfliktfylt samspill med foreldrene. Foreldre som viser liten medfølelse med barnet eller i liten grad har sin oppmerksomhet rettet mot barnet.

Barn kan også kompensere for foreldrenes manglende omsorg ved å være overdrevent ansvarlige og tilpasningsdyktige. Har du mistanke om at alt ikke er som det skal være, så bli ikke beroliget av slik atferd. Det kan være barn som ikke får lov til å være barn, men blir små voksne, noe som er et vanlig fenomen i familier med rusmiddelproblem eller psykisk sykdom. (Bäcklund et al. 2010)

Identifisering

Observasjoner av samspill mellom barn og foreldre eller barn imellom er komplisert, og kan sjelden alene gi grunnlag for å identifisere rusproblemer.

		Rusmiddelproblemet hos foreldre er kjent
BARNA	Tegn til mistilpasning hos barnet	A: Disse barna er lettest å identifisere. Barna viser tydelige tegn til mistilpasning for eksempel gjennom utagerende atferd eller tilbaketrekning og depresjon. Omsorgssituasjonen er generelt for dårlig. Barna kan ha behov for behandling og annen hjelp.
	IKKE tegn til mistilpasning hos barnet	C: Barna fremstår som upåfallende eller til og med ekstra ressurssterke og tilpasningsdyktige. Barna vil ofte kompensere for foreldrenes manglende omsorg ved å innta rollen som den voksne og ansvarlige. Selv om barna fremstår som velfungerende kan de slite med emosjonelle og kognitive vansker, og det kan på sikt medføre en større sårbarhet for utvikling av psykiske lidelser som depresjon og angst i voksen alder.

Tabellen under deler barna i fire grupper og gir et bilde på hvilke utfordringer vi står overfor når det gjelder å identifisere og gripe inn overfor barn av foreldre som ruser seg.

FORELDRENE

Rusmiddelproblemet hos foreldre er IKKE kjent

B: Barna viser tydelige tegn på mistilpasning, og hjelpe-behovene kan være de samme som for gruppe A. Når en ikke kjenner til foreldrenes rusmiddelproblemer og konsekvensene av disse for barnas dagligliv, kan en ende opp med å behandle barnas symptomer uten å forholde seg til rusproblemet til foreldrene som sentral årsak til barnas problemer.

D: Det er disse barna det er vanskeligst både å identifisere og å sette in tiltak overfor.

Når det gjelder disse barna, er det viktig å legge merke til de vage signalene som gir en følelse av uro, selv om en ikke umiddelbart klarer å identifisere og sette ord på hva som forårsaker den.

(Bäcklund et al. 2010)

GRUNN TIL BEKYMRING?

"Det er noe med det barnet". Kjenner du følelsen? Kanskje er det noe barnet har sagt. Kanskje er det noe du har sett. Kanskje har du ikke noe konkret å henge det på, men magefølelsen din sier at et eller annet ikke er som det skal. Du vil som regel kunne stole på magefølelsen din. Det å gå fra mistanke til konkrete bevis handler ofte om å gjøre opp status i forhold til det du har observert.

Du bør gjøre følgende:

1. Analyser magefølelsen

Skriv ned observasjonene dine så objektivt og konkret som mulig. Hva har du sett og hørt? Hva har barnet sagt og gjort? Hva er det i samspillet mellom barnet og foreldrene som har gjort deg bekymret? Har du selv sett eller hørt noe om barnet eller foreldrene i privat sammenheng som også styrker magefølelsen din? Hvor lenge har du vært bekymret?

2. Be om en samtale med lederen din

3. Etter samtalen med leder – oppsummer:

Har vi grunn til å være bekymret?

Dere vil muligens bestemme dere for å se tiden litt an, gjøre noen flere observasjoner eller be en annen kollega også observere. Da er det viktig at dere setter en tidsfrist for ny oppsummering – for eksempel to uker. Hvis dere er enige om at det er grunn til å handle, skal dere velge alternativ A, B eller C i handlingsveilederen.

Viktig: Hvis lederen din ikke ønsker å gjøre noe med saken, og du mener det er grunn til å tro at barnet utsettes for omsorgssvikt, blir mishandlet og/eller har vedvarende atferdsvansker skal du i følge loven på eget initiativ sende en bekymringsmelding til barnevernet.
(*Lov om Barnehager § 22 og Opplæringsloven § 15.3*).

(Tangen et al. 2007)

Fra bekymring til handling

Ved bekymring for et barns trivsel skal det tas noen avgjørelser om hvordan og hvem som kan gi barnet best støtte.

1. Gjør en vurdering: Hvor bekymret er du?

(jfr analyse av magefølelsen)

1.1 Vurder barnets tilstand

- følelsesmessig tilstand
- evnen til å inngå sosiale relasjoner
- fysisk tilstand
- barnets selvtillit og oppfatning av egenverdi
- utvikling i forhold til alder

1.2 Vurder barnets øvrige situasjon

- Relasjon til foreldre, personale, andre
- Omsorgssituasjon
- Følelsesmessig kontakt med personale, foreldre, andre
- Er barnet i akutt fare?
- Finnes det tilgjengelige ressurser i nettverket som kan støtte opp rundt barnet?
- Hvordan samarbeider foreldrene om barnet?

2. På bakgrunn av de vurderingene du gjør deg, skal du ta stilling til **hvem som skal ta ansvar for å gi barnet støtten det trenger.**

Skolen, barnehagen eller andre velger mellom de tre nevnte alternative handlemåtene:

Alternativ A: Vi klarer det selv.

Alternativ B: Behov for tverrfaglig vurdering

Alternativ C: Melding til barnevernet

Det vil av og til være en viss grad av overlapping mellom de tre handlemåtene. Samtidig kan barns situasjon endre seg, slik at personalets innsats som beskrevet i alternativ A må suppleres for å få en tverrfaglig vurdering (alternativ B) eller at barnevernet likevel må kontaktes (alternativ C) og omvendt.

(Tangen et al. 2007)

HVORDAN SNAKKE MED JESPER?

Barn som bærer på bekymring, usikkerhet eller angst vil alltid ha godt av å snakke med en voksen som barnet stoler på. Selv om det kan oppleves utfordrende å snakke om følsomme problemer i familien, både for barnet og den voksne, bør slike samtaler derfor tas dersom du tror noe er galt. Bruk gjerne filmen eller boken om Jesper som utgangspunkt for en samtale.

Gode råd for en god prat

Forskerne Kari Gamst og Åse Langballe har utviklet en dialogisk samtalemetode for målrettede samtaler med barn. Målet med metodikken er å få fram barnets fortelling om selvopplevde hendelser så fritt og spontant som mulig, uten at den voksne legger føringer for innholdet.

Her er deres råd for en god samtale:

Forberedelse: Sørg for å være godt forberedt, både praktisk og mentalt. Finn et godt egnet sted, der barnet føler seg trygt og der samtalen kan foregå uforstyrret. Tenk gjennom hva du vil snakke om, hvilke svar du kan få, og hvordan du vil reagere på dem.

Kontaktetablering: En kan ikke vente at et barn skal kunne snakke om vanskelige ting før det føler seg trygt. Det vil ofte være behov for litt "small-talk" først. *"Hva har du gjort i dag?"* Først når barnet slapper av og det er utviklet kontakt mellom barnet og deg, kan du dreie samtalen inn mot det du egentlig ønsker å snakke om.

Innledende prosedyrer: Du må sikre deg at barnet oppfatter hensikten med samtalen, og at situasjonen er forutsigbar for barnet. Si gjerne hvor lang tid det vil ta, og at det er bare dere to som skal snakke sammen.

Introduksjon til tema: Ta gjerne utgangspunkt i noe konkret, for eksempel *"Du sa i går at ingen hjemme hos dere er glad i deg. Det har jeg lyst til å snakke med deg om"*. Bruk jeg-form, og vis tydelig interesse. *"Jeg vil gjerne vite hvordan du har det"*. Få fram at barnet vet mest om seg selv, og at du er nysgjerrig på å høre. Vær direkte i spørsmålene, og ikke la redsel for å påvirke eller påføre barnet smerte føre til at du blir uklar. Det kan virke forvirrende på barnet.

Fri fortelling: Målet her er å få informasjon gjennom barnets frie og spontane fortelling. Ikke avbryt selv om barnet kommer inn på sensitive temaer. Reduser antall spørsmål, og la barnet få opplevelse av å bli lyttet til og bli tatt på alvor. Bruk åpne spørsmål som *"Fortell meg om ..."*. Ikke gi deg selv om barnet ikke vil fortelle. Bruk andre spørsmål og innfallsvinkler, for eksempel ved å la barnet tegne noe dere kan snakke om etterpå.

Sonderende fase: Barnets frie fortelling vil sjelden kunne stå alene. Du vil ha behov for tilleggsinformasjon. Her kan du både klargjøre det barnet har fortalt, og innføre nye temaer. For eksempel *"Du fortalte i sted at moren din og samboeren kranglet. Fortell mer om det"*.

Avslutning: En strukturert samtale skal avsluttes på en positiv måte. Det er viktig at barnet ikke sitter igjen med en følelse av skyld eller redsel å ha sagt for mye, eller for ikke å ha klart å fortelle noe. I avslutningen bør den voksne oppsummere det som har kommet fram, og barnet kan få korrigere eller komme med tillegg. Det er viktig at barnet får stille spørsmål om hva som vil skje videre. Vær ærlig, og si for eksempel *"For at ting skal bli bedre for deg, må jeg fortelle om dette til..."*.
(Gamst og Langballe 2001)

Åpne og lukkede spørsmål

Åpne spørsmål stimulerer barnet til en spontan og fri fortelling. Barnet sier: «Jeg var helt alene om kvelden, da var jeg veldig redd». Den voksne sier: «Fortell meg så godt du kan om da du var redd...Fortell mer om det...» Barnet sier: «Pappa var så sint på mamma, han velte stoler og bord.» Den voksne sier: «Fortell meg hva som skjer når pappa velter stoler og bord».

Lukkede spørsmål hindrer en åpen dialog. Denne spørsmålsformen gir ofte ja og nei-svar, eller husker ikke/vet ikke-svar. Eksempel: «Er du ofte alene?» «Kan du fortelle meg litt om når du var alene om kvelden?...Vil du/har du lyst/ husker du...»

Årsaksorienterte spørsmål er krevende å svare på for små barn, som ikke har innsikt i årsak til egne handlinger eller følelsesreaksjoner. Eksempel: «Hvorfor var pappaen din så sinna på mamma? Hvorfor gikk mammaen din ut da?» Still heller spørsmål som leder til konkret handling: «Hva skjer når pappaen din er sint på mamma?»... «Hva skjer så?» «Hvordan er det for deg?»

Huskeliste for målrettede samtaler med barn:

- Vær forberedt! Ha et egnet rom, finn ut mest mulig om barnets situasjon, ha beredskapen i orden.
- Finn noe konkret som utgangspunkt for samtalen: «Det du sa i garderoben om at ingen er glad i deg...»
- Husk at barnet er eksperten på sin situasjon.
- Ikke avspor samtalen fra temaet, selv om det som kommer frem er smertefullt å høre.
- Vær bevisst på hvordan du stiller spørsmålene, slik at barnet får anledning til å fortelle mest mulig spontant og fritt.
- Sørg for en positiv avslutning

(Vea 208)

HVEM KAN HJELPE JESPER?

Vi vet etter hvert mye om hva som skal til for at barn som vokser opp under vanskelige forhold likevel skal klare seg bra. Det handler i stor grad om å ha tilgang til omsorg, hjelp og støtte fra en eller flere voksne som barnet har tillit til. Dersom en eller begge foreldrene ikke er i stand til å gi barnet denne omsorgen og støtten, kan andre voksne i familien, venner av familien, eller voksne i barnehage, skole og fritidsaktiviteter få denne rollen.

Resiliens

Resiliens er et fornorsket begrep for det engelske *"resilience"*, og blir gjerne oversatt med motstandskraft eller mestring. Resiliens handler om motstandskraft mot å utvikle psykiske problemer, og god psykososial fungering til tross for opplevelse av risiko.

Med andre ord normal fungering under unormale forhold, eller barn som klarer seg bra til tross for påkjenninger.

Forskning viser at et viktig kjennetegn ved barn som utvikler resiliens, er at de har fått mye god omsorg og støtte de første leveårene, til tross for rusavhengighet og/eller fravær av én eller begge foreldrene.

Barn som utvikler resiliens har et godt selvbylde og sterk tro på å kunne greie seg selv.

(Borge 2001)

Dette betyr at voksne som er nær en *"Jesper"*, i familie, barnehage, skole eller andre sammenhenger, kan spille en avgjørende rolle i barnets utvikling.

Denne voksenpersonen kan være deg, eller en annen voksen som du bidrar til får et godt forhold til Jesper.

HVEM SKAL HJELPE JESPER?

FNs konvensjon om barns rettigheter (barnekonvensjonen) slår fast at barn har rett til å vokse opp i et miljø fritt for vold og overgrep. Barn som likevel blir utsatt for dette har rett til nødvendig støtte, behandling og oppfølging.

Sammen med bestemmelser i barnehageloven og opplæringsloven gir dette ansatte i barnehage og skole *plikt til å melde fra* til barnevernstjenesten og/eller sosialtjenesten ved mistanke om problematiske forhold rundt et barn.

Barnehagene

Det er spesiell grunn til å minne ansatte i barnehagene om deres plikt til å melde bekymringer. Statistikk fra de siste årene viser at bare 3 prosent av bekymringsmeldingene til barnevernet kommer fra barnehagene. Det er grunn til å tro at dette er en alvorlig underrapportering.

(Se under veiledningssidene på nettsiden www.hvemkanhjelpes.no for utdrag av lovtekstene)

Tre alternative framgangsmåter

Dersom du har en mistanke om rusmisbruk, og har analysert bekymringen din, kan en av følgende tre framgangsmåter være aktuelle:

1. Vi klarer å håndtere saken/barnet selv

Du har observert signaler som tyder på et problem, men vet ikke hva det skyldes. Bekymringen formidles til foreldrene. Tiltak og oppfølging planlegges i samarbeid med foreldrene.

Det er viktig å beholde fokuset på barnets beste, og unngå at foreldrenes beskrivelser av egne vansker, eller eventuell bagatellisering av situasjonen, fører til at du mister barnets behov av syne.

2. Vi trenger hjelp til vurdering av barnet

Du har en bekymring for at et barn lever i en familie med rusproblemer. Det er ikke nødvendigvis du som skal ha hovedansvar for vurderingen og å gripe inn, men du har et ansvar for å følge opp saken.

Barneverntjenesten vil som oftest være en særlig sentral instans for å få hjelp til å vurdere hva du skal gjøre med bekymringen din. I noen tilfeller kan det også være aktuelt å drøfte bekymringen med lokale hjelpeinstanser som helsestasjonen, skolehelsetjenesten eller pedagogisk-psykologisk tjeneste.

Dersom kommunen har opprettet en tverretattlig gruppe for forebyggende barne- og ungdomsarbeid, kan det være aktuelt å ta kontakt med den. Når du ber om hjelp fra andre instanser, skal ikke barnets eller foreldrenes identitet oppgis med mindre foreldrene er informert om og har gitt sitt samtykke til dette.

Videre fremgangsmåte planlegges på bakgrunn av de anbefalinger du får.

3. Bekymringen meldes til barnevernet

Hovedprinsippet er at dersom du har mistanke om omsorgssvikt, så skal du melde denne bekymringen til barnevernet. Terskelen for en slik bekymringsmelding skal ikke være høy, og du har **plikt til å melde fra selv om du bare har en mistanke** men ikke kan påvise omsorgssvikt.

Har du grunn til å tro at det foreligger alvorlig omsorgssvikt, for eksempel ved at et barn blir mishandlet i hjemmet, har du plikt til omgående å melde dette til barnevernet. Også i slike situasjoner skal opplysningene til barneverntjenesten gis i samråd med foreldrene, eller eventuelt slik at de får kjennskap til den informasjonen du vil gi barneverntjenesten. Foreldrene er de viktigste personene i en tidlig intervensjonsprosess. Å gi opplysninger til barneverntjenesten uten å informere foreldrene kan derfor vanskeliggjøre et senere samarbeid. Unntaket er dersom du har grunn til å anta at det å informere foreldrene vil være til fare for barnet. Som hovedregel bør du alltid fortelle foreldrene at du vil informere barneverntjenesten om din bekymring for barnet, og også hva du vil formidle.

(Bäcklund et al. 2010)

Hva kan barnevernet gjøre?

Mange har liten kjennskap til barnevernets arbeid. Det er viktig å være oppmerksom på at barnevernets oppgave er å hjelpe barn, ikke å *"straffe dårlige foreldre"*. Den kommunale barneverntjenesten skal bidra til å gi det enkelte barn gode levekår og utviklingsmuligheter ved råd, veiledning og hjelpetiltak. Barneverntjenesten vil ofte samarbeide med andre instanser og fagpersoner som kan bedre barnets eller foreldrenes situasjon. Samarbeid med kommunens helse- og sosialtjeneste og den statlige spesialisthelsetjenesten vil være særlig sentralt. Slikt samarbeid vil skje i samarbeid med familien. Når det gjelder barn med vedvarende rusproblemer vil den kommunale barneverntjenesten samarbeide med det statlige barnevernet.

I samarbeid med foreldrene kan barnevernet sette inn følgende tiltak i hjemmet:

- råd og veiledning fra aktuelle instanser
- avlastningstiltak i hjemmet
- støttekontakt
- besøkshjem
- behandlingstilbud i hjemmet
- tilsyn i hjemmet
- ansvarsgrupper
- barnehage
- skolefritidsordning
- frivillig institusjonsplassering
- økonomisk stønad
- tiltak som kan stimulere barnets fritidsaktiviteter eller bidra til at barnet får tilbud om utdanning eller arbeid
- anledning til å bo utenfor hjemmet

Hjelpetiltak utenfor hjemmet

Uansett tiltak for å bedre omsorgssituasjonen for barnet, vil det være situasjoner og familier der omsorgen ikke er god nok for barnet. I slike tilfeller skal barnevernet overta omsorgen for barnet og sørge for at barnet får en best mulig omsorgssituasjon.

Barnet kan enten få komme til en annen i familien eller i nettverket, beredskapshjem, til fosterforeldre eller på institusjon. Omsorgsovertakelsen kan enten være frivillig eller mot foreldrenes vilje.

Vedtaket må uansett fattes i Fylkesnemnda for sosiale saker. Som ansatt i skole eller barnehage er det din jobb å informere foreldrene om hvilke hjelpetiltak som finnes, men samtidig gjøre det klart at det er barnevernet som fatter vedtak om hvilke hjelpetiltak de skal gå inn med – hvis noen.

I de tilfellene hvor dere har vurdert en bekymring til å være så alvorlig at dere ønsker å kontakte barnevernet, så vurder om det kan være hensiktsmessig å bruke et annet uttrykk overfor foreldrene enn uttrykket "*å melde saken til barnevernet*". Det samme uttrykket brukes når man melder til andre instanser som for eksempel politiet. Vurder å si "*informere*" eller "*kontakte*", som betyr at man vil gjøre barnevernet oppmerksom på et barns problem. Pass i alle fall på at dere ikke truer med barnevernet. (*Tangen 2007*)

HVORDAN SNAKKE MED FORELDRENE?

Foreldres rusmisbruk er også et problem for barna. Barna påføres uheldige opplevelser, og de mister viktige sider ved den støtte og oppmuntring foreldre normalt sett skal gi sine barn. Hvis man som personale i barnehage eller skole har en mistanke om at barnets far eller mor har et rusmiddelproblem, er det nødvendig å ta tak i problemet – av hensyn til barnet.

Det er imidlertid ikke lett å ta opp en slik problemstilling med foreldrene. Noen vil benekte det fordi de selv ikke innser at de har et problem. Andre vil prøve å dekke over problemet, og noen vil kunne reagere negativt fordi de oppfatter det som kritikk og beskyldninger. Derfor er det spesielt viktig å være godt forberedt ved en slik samtale.

Her er noen tips til hvordan samtalen kan planlegges:

Den nødvendige samtalen

Forbered samtalen godt: Ta høyde for at samtalen også kan være vanskelig for foreldrene. Kan dere tilrettelegge samtalen slik at det vanskelige blir saklig og ordentlig? Kan dere hjelpe foreldrene med å avdramatisere samtalen, samtidig som alvoret understrekes? Forbered dere mentalt ved å tenke: *"Hva er det verste som kan skje under samtalen?" "Hva er det beste resultatet?"*

Hvem skal delta? Dere bør alltid være to ved den nødvendige samtalen, hvorav den ene bør være fra ledelsen. Vurder om det er nødvendig at den som står nærmest barnet i barnehagen/skolen bør være til stede, ut fra at det kan være hensiktsmessig å verne denne for å bevare den gode kontakten med barnet. Hvis denne ikke deltar, må han/hun være med på planleggingen av samtalen. Av hensyn til forelderen/foreldrene som kommer, unngå å stille med flere enn to fra personalet.

Hva er viktig å få sagt? Lag på forhånd ei liste over punkter det er viktig å få formidlet til foreldrene under samtalen. Kryss av underveis eller etterpå, slik at dere er sikre på å komme igjennom alt. Gi foreldrene en kopi

av punktene på forhånd eller seinest når møtet starter. Avtal hvem som sier hva. Avtal hvem som skriver referatet, og hvem som skal passe på at dere kommer innom alle de planlagte punktene.

Husk at det er en bekymring dere skal formidle; ikke en anklage. Dere skal informere om hva dere har sett som vekker bekymring. Vis respekt for foreldrene ved å ikke være fordømmende. Pass på at de også får komme fram med sitt og lytt til hva de har og si. Spør om de kjenner igjen de observasjonene dere har gjort. Gi rom for tenkepauser.

Hold hodet kaldt – og hjertet varmt. Dersom foreldrene blir sinte og kommer i forsvar, ikke svar med samme mynt, men gi dem tid til å rase ut. Uttrykk forståelse for at samtalen kan oppleves ubehagelig for foreldrene, men hold fast på at den er nødvendig. Husk også på at foreldrene vil det beste for barna sine. Når det passer sånn, vend tilbake til temaet og de forberedte punktene.

Oppsummering: Før dere går fra hverandre, bli enige om hva dere har avtalt. Gjør helst ferdig det kortfattede referat før dere går fra hverandre, der det dere er blitt enige om kommer fram. Skriv under begge parter.

Ved trusler eller vold

Ved samtale med foreldre om problemer med/omsorgssvikt av barn, forekommer det sjeldent trusler. Men for å være forberedt hvis det skulle skje, er det viktig at man alltid er to til stede ved samtalen. Dersom personalet blir truet, skal det straks meldes fra til virksomhetens leder, og denne skal vurdere om episoden skal meldes til politiet. Lederen skal videre sørge for den ansattes sikkerhet, og om nødvendig tilby psykologisk krisehjelp. Sørg alltid for umiddelbart etter episoden å notere ned hva som har skjedd og hva som er sagt, så nøyaktig som mulig. (Tangen 2007)

Når rusede foreldre kommer for å hente barnet

Hvis det er mistanke eller kunnskap om at den som henter barnet i barnehagen eller på skolen er beruset, ta dere tid til en prat med forelderen.

Dersom mistanken om at forelderen er beruset blir styrket, bør dere først sjekke ut om det finnes en edru person i hjemmet, som er der når barnet kommer hjem. Hvis ingen svarer hjemme, og det heller ikke finnes noen andre i barnets familie e.l. som kan kontaktes, må personalet vurdere om forelderen er i stand til å ta vare på barnet eller om de skal foreslå at barnet holdes tilbake i barnehagen eller på skolen/skolefritidsordningen. Vurderer dere det slik at barnet blir utsatt for fare ved å følge forelderen hjem, skal barnevernet/barneverns-vakten kontaktes.

Dersom dere lar barnet bli med forelderen hjem, må dere oppfordre forelderen til ikke selv å kjøre bil. Hvis han/hun likevel insisterer på å gjøre det, må politiet varsles. Det får forelderen beskjed om.

Dersom forelderen lar barnet være igjen i barnehagen/skolen, må barnevernet varsles, slik at de kan ta hånd om barnet. Hvis kontoret er stengt, bør barneverns-vakta kontaktes. Inntil andre kan overta, bør personalet i barnehagen/skolen kunne ta vare på barnet enten i institusjonen eller ved å ta det med seg hjem.

Personalet skal ikke med makt forsøke å hindre utlevering av barnet. Maktanvendelse er politiets oppgave.

Etter en episode som beskrevet over må personalet skrive ned, så nøyaktig som mulig, hva som skjedde:

- dato og klokkeslett
- hva som ble sagt
- hva som ble gjort

Leder i virksomheten orienteres så raskt som mulig, og denne vurderer om det er grunn til å kontakte barnevernet og/eller sosialtjenesten – jf Barneha­gelovens § 21 og 22. Foreldrene til barnet kalles inn til samtale med barnehagen/skolen så raskt som mulig for å drøfte det som skjedde.

Formålet med samtalen er både å gi uttrykk for at det å møte beruset opp for å hente sitt barn er helt uakseptabelt, og også å prøve å finne ut om forelder(e) har et rusmiddelproblem som kan være skadelig for barnet.

Normalen bør være at barneverntjenesten underrettes dersom foreldrene har vært beruset da de hentet barnet. Unntaket kan være dersom dette var første gang, og personalet – etter samtale med foreldrene - vurderer det som skjedde som en engangshendelse.
(Tangen 2007)

HJELPEMIDLER

Tiltaksplan

Lag deg et skjema du kan bruke i samarbeid med foreldrene for planlegging av innsatsen for barnet.

Skjemaet kan inneholde følgende punkter:

- Hva bekymringen for barnet skyldes
- Ønskede endringer for barnet eller barnets situasjon
- Hva barnehagen/skolen/annen aktuell instans kan gjøre
- Hva foreldrene kan gjøre
- Når neste møte med barnehagen/skolen evt. annen aktuell instans skal være
- Hva skal være oppnådd innen neste møte
- Evt. presisere om det avtalt å kontakte ekstern støtte (PPT, tverrfaglig team, barnevernet el.andre)
- Dato & underskrift

Det kan også være en mal for referatet som settes opp etter en foreldresamtale. Sørg for at foreldrene får en kopi med hjem. (Tangen 2007)

Melding til barnevernet

Alle som bekymrer seg for et barns utvikling eller omsorg kan ta kontakt med barneverntjenesten om dette.

En rekke ansatte i det offentlige og private – blant alle ansatte i skole og barnehage – har opplysningsplikt overfor barnevernet. Plikten til å melde faller heller ikke bort selv om vedkommende på egenhånd forsøker å avhjelpe situasjonen. Når vilkårene for opplysningsplikten er oppfylt, skal opplysningene gis videre til barneverntjenesten umiddelbart.

Hvordan kan en bekymringsmelding til barnevernet se ut?

Jo bedre begrunnet med fakta og dokumentasjon en melding er, jo mer sannsynlig er det at barnevernet vil gå inn i saken.

Her er noen tips:

- Start med **barnets personalia**: Fullt navn, fødselsdata, adresse, begge foreldres adresse og øvrige kontaktopplysninger.
- Innholdet i meldingen må være **beskrevet objektivt** med datoer og beskrevne episoder/observasjoner. Overskrifts-/stikkordsform kan brukes. Det skal ikke være tolkninger eller vurderinger.
- Det skal framgå av meldingen om det er snakk om **observasjon over lengre tid**, eller om det er **en enkelt hendelse** som er bakgrunn for meldingen. Hvis det er en enkelt episode beskriv så nøyaktig som mulig hva som skjedde.
- Det skal framgå av meldingen **hva barnehagen/skolen selv har gjort** for å hjelpe eller hvorfor man ikke har gjort noe – for eksempel hvis det handler om en kriminell handling, er det politiet som skal handle, ikke de ansatte i barnehagen/skolen. Nevn også evt. andre faggrupper som har vært involvert.

- Det skal framgå av meldingen **om foreldrene er kjent med innholdet** og om de vet at den er sendt.
Det skal også framgå hvilke punkter dere og foreldrene eventuelt er uenige om. Hvis foreldrene ikke er informert om meldingen, bør dere begrunne dette.

Hvis skjemaet er for lite, bruker dere vedlegg. Det kan også være lurt å føye til setningen "*kan kontaktes for utfyllende informasjon.*" Hvis barnets situasjon etter rimelig tid ikke bedres, må personalet vurdere å sende en ny bekymringsmelding. Tilsvarende bør en ny melding sendes dersom det er nye forhold eller nye episoder som inntreffer som er av negativ betydning for barnet.
(Tangen 2007)

Referanser:

Bäcklund, Solvår, Frøydís Enstad, Anders Øystein Gimse, Ingvild Hoel, Hanne Ingerslev. 2010.
Fra bekymring til handling.
En veileder om tidlig intervensjon på rusområdet. 4. opplag.
Oslo: Helsedirektoratet

Borge, Anne-Inger Helmen. 2003.
Resiliens – Risiko og sunn utvikling.
Oslo: Gyldendal akademisk

Gamst, Kari, Åse Langballe. 2001.
Kommunikasjon med barn. Den strukturerte samtalen.
Det er noe med den ungen. Fra bekymring til handling.
Clas Jostein Claussen.
Oslo: SEBU Forlag

Tangen, Bente R., red. 2007.
Barn i rusfamilier – tidlig intervensjon.
Hvordan komme inn for seint så tidlig som mulig?
Skien: Borgestadklinikken

Vea Ingeborg. 2008. *Forutsetninger for en god prat.*
Magasinet Voksne for Barn, 2008 (5): 10 – 13.

ORGANISASJONEN VOKSNE FOR BARN

Stortorvet 10 > 0155 Oslo > Tlf: 23 10 06 10 > vfb@vfb.no > www.vfb.no

HVEM KAN HJELPE JESPER? er et verktøysett i møte med barn man mistenker kan være utsatt for omsorgssvikt forårsaket av rusmisbruk.

Settet består av bok, animasjonsfilm, veileder og nettsiden **www.hvemkanhjelpesper.no**, og er ment brukt sammen med barn i førskolealder og opp til ca. åtte år.

Bekymringstjenesten Voksne for Barn

Tlf: 810 03 940

bekymring@vfb.no

Ønsker du å rådføre deg med kvalifiserte fagpersoner om bekymringer for et barn, ta kontakt med Bekymringstjenesten Voksne for Barn! E-post-tjenesten er gratis, mens du betaler nærtakst for telefonsamtaler.

ISBN 82-92488-15-4

www.hvemkanhjelpesper.no